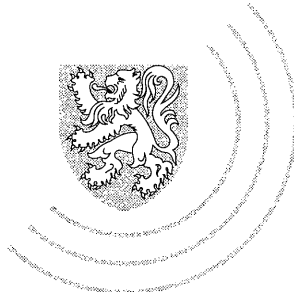

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 1997-1998

24 december 1997

BELEIDSPLAN

Vlaanderen – Europa 2002

Vlaanderen in de wereld Samenwerken in verantwoordelijkheid en solidariteit voor een duurzame ontwikkeling

ingediend door de heer Luc Van den Brande,
minister-president van de Vlaamse regering, Vlaams minister van Buitenlands Beleid,
Europese Aangelegenheden, Wetenschap en Technologie

INHOUDSTAFEL

VOORBESCHOUWINGEN	3
1. INLEIDING	5
1.1. De nieuwe situatie in de wereld	5
1.2. De huidige Vlaamse initiatieven	6
2. DOELSTELLINGEN EN BEGINSELEN VAN EEN VLAAMS BELEID TER BEVORDERING VAN DE DUURZAME ONTWIKKELING IN DE WERELD	9
2.1. Doelstellingen	9
2.2. Beginselen	11
3. VOORSTELLEN VAN VLAAMSE INITIATIEVEN TER BEVORDERING VAN DE DUURZAME ONTWIKKELING IN DE WERELD	12
3.1. Inleiding	12
3.2. Samenwerkingsbeleid met derde landen	13
3.3 Financiële coöperatie	14
3.4. Multilaterale programma's	16
3.5. Duurzame ontwikkeling	17
3.6. Educatie	18
4. BELEIDSORIENTATIES OP MEER LANGE TERMIJN	20
4.1. Bilaterale samenwerking	20
4.2. De samenwerking in het raam van de Europese Unie en het Verdrag van Lomé	22
4.3. Multilaterale samenwerking	23
5. ORGANISATIE VAN HET VLAAMSE SAMENWERKINGSBELEID INZAKE DUURZAME ONTWIKKELING	24

Voorbeschouwingen

Deze beleidsbrief geeft toelichting bij het Vlaamse beleid op het vlak van samenwerking met landen in ontwikkeling in de huidige constitutionele stand van zaken. Zonder vooruit te lopen op de overheveling van bevoegdheden inzake "ontwikkelingssamenwerking" van de federale overheid naar de deelstaten, wil hij de actuele opportuniteiten voor Vlaanderen om ook zelf gestalte te geven "aan een specifieke en complementaire bijdrage aan de ontwikkeling van het zuidelijk halfmond" (cfr. Vlaams regeerakkoord "Bakens voor de 21ste eeuw" van 17 juni 1995) aangeven en toelichten.

Sinds de jongste staatshervorming kan Vlaanderen zijn interne autonomie ook volwaardig extern uitoefenen ("foro interno, foro externo"). Dit geeft niet alleen de mogelijkheid om een versterkt buitenlands beleid te voeren, maar plaatst dat buitenlandse beleid ook in een totaal nieuwe context.

De essentiële vraag is: wat wil Vlaanderen bereiken met internationale samenwerking? Er zou wel eens de "stille" verleiding kunnen bestaan om de nieuw verworven autonomie vooral gericht op Vlaanderen waar te maken en ook de internationale samenwerking hoofdzakelijk in het teken van de ontplooiing en de promotie van Vlaanderen te plaatsen. Deze dimensies zijn volwaardige onderdelen van het buitenlandse beleid. Maar Vlaanderen is geen eiland en mag zich ook nooit op zichzelf sluiten. Het kan nu voor de eerste maal een eigen bijdrage leveren tot vrede, welvaart en solidariteit in de wereld. Daarom moet Vlaanderen zijn autonomie ook ten dienste van de wereldgemeenschap realiseren.

Het is opmerkelijk en in het licht van de huidige constitutionele situatie zelfs wat paradoxaal, dat in de jaren '70 in Vlaanderen - bij de eerste gesprekken en reflecties over meer autonomie voor de Gemeenschappen - er automatisch en bijna als vanzelfsprekend ook gedacht werd aan een expliciete overheveling van bevoegdheden aan de Gemeenschappen inzake ontwikkelingssamenwerking. Het verwerven van meer interne autonomie werd toen als bijna vanzelfsprekend gekoppeld aan een grotere verantwoordelijkheid en solidariteit op internationaal vlak. Ook werd de nadruk gelegd op de eis van een coherente bevoegdheidsuitoefening in eigen land en in de betrekkingen met andere landen. Dat ontwikkelingssamenwerking in ons land nog steeds een volledige federale bevoegdheid is, is dus merkwaardig: heel wat acties grijpen rechtstreeks in op de bevoegdheidssfeer van de Gemeenschappen en de Gewesten, die de "natuurlijke" dragers zijn van bevoegdheden als onderwijs, cultuur, vorming, economische ontwikkeling e.d.. Daarnaast dienen zich nieuwe vormen van samenwerking met landen in ontwikkeling aan, die uit hun aard thuishoren in de bevoegdheidssfeer van de Gemeenschappen en de Gewesten.

De tijd is meer dan ooit rijp om in Vlaanderen de discussie te starten over een volwaardige Vlaamse bevoegdheid inzake "ontwikkelingssamenwerking". Niet het verwerven van meer bevoegdheden staat hierbij voorop, maar wel de dringende noodzaak om een grondig vernieuwd beleid van meer internationale samenwerking en solidariteit tot stand te brengen. Hiervoor pleiten er verschillende argumenten.

Ten eerste, bij ons leeft sinds lang een "natuurlijke" solidariteit met de minder ontwikkelde landen, die zich o.m. vertaalde in een rijke traditie van NGO-werking reeds lang voor de invoering van het stelsel van medefinanciering. In Vlaanderen zijn talloze verenigingen, werkgroepen en bewegingen actief rond duurzame ontwikkeling, samenwerking en vrede.

Ten tweede, Vlaanderen heeft bevoegdheden en middelen om een internationaal samenwerkingsbeleid uit te bouwen.

Ten derde, er kan niet ontkend worden dat "ontwikkelingssamenwerking" zwaar onder druk staat, niet alleen in België maar ook elders in de wereld. Drs. Jan Pronk, Nederlands minister voor Ontwikkelingssamenwerking drukte het als volgt uit in De Volkskrant van 12 september 1997: *"Ik ben alleen doodmoe van zo'n versleten begrip als ontwikkelingssamenwerking. Is er ontwikkeling ? Nee, er is sprake van stagnatie. Is er samenwerking ? Nee, kijk maar naar de conflicten in Bosnië en Rwanda - we faalden toen we die wilden beheersen."* Meer en meer wint de opvatting veld dat "ontwikkelingssamenwerking" grondig moet herdacht worden in de richting van echte internationale samenwerking met de landen in ontwikkeling. Gelet op zijn recente status als internationale partner moet ook Vlaanderen actief deelnemen aan dit proces, zodat nieuwe kwaliteitsvolle initiatieven kunnen groeien.

Ten vierde, de Conferentie van de Verenigde Naties inzake Leefmilieu en Ontwikkeling van 1992 in Rio de Janeiro introduceerde het begrip "duurzame ontwikkeling", waarin een synthese werd gemaakt tussen de nood aan ontwikkeling en de nood aan bescherming van het leefmilieu. Dit gebeurde door het aanvaarden van het beginsel van het "common but differentiated responsibility principle". Dit principe erkent dat de wereld weliswaar een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid draagt t.a.v. het mondiale leefmilieu, maar dat de geïndustrialiseerde landen hierin een bijzondere verantwoordelijkheid hebben. Dit betekent dat deze laatste niet alleen striktere milieudoelstellingen moeten nastreven, maar ook financiële en technologische middelen aan de landen in ontwikkeling moeten overdragen. Gelet op zijn bevoegdheden wil ook Vlaanderen hieraan zijn steentje bijdragen.

Ten vijfde, alhoewel via de moderne communicatie- en transporttechnologieën de wereld vandaag echt ons dorp geworden is, valt toch nog op dat een juiste kennis over mensen en ontwikkelingen in andere landen niet evident is. Daarenboven kan vastgesteld worden dat een oprechte en geëngageerde interesse voor de ontwikkelingsproblematiek achteruitgaat. Educatie en sensibilisering over ontwikkeling zijn ook vandaag nog meer dan noodzakelijk. Vlaanderen kan ook op deze terreinen een belangrijke rol spelen.

In het Vlaams regeerakkoord "Bakens voor de 21e eeuw" van 17 juni 1995 stelde de Vlaamse regering dat "zij van mening is dat zij een specifieke en complementaire bijdrage kan en moet leveren aan de ontwikkeling van het zuidelijk halfmond".

Deze beleidsbrief wil voor de eerste maal aangeven welke paden Vlaanderen en de Vlaamse regering in de huidige constitutionele stand van zaken zouden kunnen bewandelen op het gebied van een eigen bijdrage aan de "ontwikkelingssamenwerking". Deze nieuwe beleidsoptie in het Vlaamse buitenlandse beleid dient een geïntegreerde en concrete uitwerking te krijgen binnen de eigen Vlaamse

bevoegdheden en budgettaire mogelijkheden. In afwachting van een overheveling van bevoegdheden op het gebied van "ontwikkelingssamenwerking" zullen eigen Vlaamse acties in ontwikkelingslanden complementair, niet-tegengesteld en niet-concurrentieel aan het federale beleid zijn.

Omgekeerd wordt van de federale overheid verwacht dat zij zich niet begeeft op domeinen die tot de verantwoordelijkheid van de deelgebieden behoren en dat zij aan hen middelen ter beschikking stelt om eigen initiatieven binnen de eigen bevoegdheden te ondernemen. Waar het uiteindelijk op aankomt is dat de globale ontwikkelingsinspanning op een kwalitatieve wijze verhoogd wordt via vernieuwende initiatieven. Overleg tussen de federale overheid en de Vlaamse regering is hierbij noodzakelijk.

Om effectief te zijn en ook in continuïteit te kunnen functioneren, is het zeer belangrijk dat het nieuwe beleid gedragen en actief ondersteund kan worden door de in de Vlaamse samenleving verantwoordelijke krachten.

Deze eerste beleidsbrief van de Vlaamse regering inzake een eigen bijdrage aan de ontwikkelingssamenwerking is een krachtige uitnodiging tot allen in Vlaanderen die terzake reeds verantwoordelijkheid opnemen of die zich in de toekomst hiervoor willen inzetten, om mee te werken aan een eigen Vlaamse ontwikkelingsvisie en een toekomstig volwaardig Vlaams ontwikkelingsbeleid.

1. Inleiding

1.1. *De nieuwe situatie in de wereld*

Alhoewel we nog steeds spreken - sinds professor Sauvy het begrip in 1954 lanceerde - over de Derde Wereld, moeten we in 1997 vaststellen dat noch de Tweede noch de Derde Wereld meer bestaan. De zogenaamde Derde Wereld is immers zeer heterogeen geworden en biedt geen geïntegreerde aanblik meer. Het uiteenvallen van de USSR en het einde van de Koude Oorlog hebben de Tweede Wereld opgeheven maar ook in de Derde Wereld het proces van desintegratie versneld.

Binnen de ontwikkelingswereld worden nieuwe tendensen en situaties merkbaar. Grosso modo kan men zeggen dat Afrika beneden de Sahara - met uitzondering van Zuid-Afrika - sociaal-economisch in een volledige marginalisering dreigt terecht te komen; in Noord-Afrika kennen de Magreb-landen een zekere ontwikkeling, maar deze is gekenmerkt door ongelijke ontwikkelingspatronen. In Azië kent een groep landen een snelle en langdurige economische groei; doch landen als Bangladesh en India met een ongekennde demografische groei, kennen nog extreme armoede-toestanden. In Latijns-Amerika zijn er sterke ontwikkelingspolen, maar tengevolge van ongelijke inkomensverdeling en interne marginalisering ook onaanvaardbare toestanden van armoede en onderontwikkeling. De Arabische wereld, althans de Arabische OPEC-

landen, vormen een groep landen met een door petro-dollars ondersteunde ontwikkeling.

De traditionele interdependentie tussen Noord en Zuid heeft de laatste tien jaren een sterke verandering ondergaan. In de jaren zestig-zeventig situeerde de interdependentie zich vooral op het vlak van de strategische grondstoffenbevoorrading. De ontwikkelingslanden met strategische grondstoffen betekenden toen een zekere machtsfactor in de wereld; nu spelen die landen in de jaren '90 een steeds beperktere rol in het wereldgebeuren. Maar er zijn nieuwe vormen van interdependentie tussen Noord en Zuid gegroeid die in de komende jaren nog aan belang zullen winnen. We denken aan de groeiende verspreiding van Aids in Noord en Zuid, de migratie- en vluchtelingenproblematiek, het dwingende schuldvraagstuk, de proliferatie van wapensystemen; en vooral het wereldwijd milieuvraagstuk dat alle landen en volkeren verenigt in een gemeenschappelijke uitdaging.

Niet alleen tussen de landen in de Derde Wereld is er een uiteenlopend verschil in economische groei of ontwikkeling, ook binnen de diverse landen bestaan belangrijke verschillen tussen de kansen en situaties van bevolkingsgroepen. Uit de "Human Development Reports" opgesteld door de UNDP, blijkt overduidelijk dat hoge cijfers van economische ontwikkeling of de cijfers van BNP niet per se samenhangen met de "human development", de menselijke ontwikkeling. De basisindicatoren voor de meting van de menselijke ontwikkeling, m.n. de levensverwachting, de positie van de vrouw, de scholing, de kindersterfte, de participatie aan de besluitvorming en de levensstandaard geven een totaal ander beeld van de perspectieven op ontwikkeling van de diverse ontwikkelingslanden en bevolkingsgroepen.

In de ontwikkelingstheorieën en in het internationale beleid wordt de laatste jaren sterk de klemtoon gelegd op "de duurzame sociaal-economische ontwikkeling". Deze duurzame ontwikkeling, als beleidsdoelstelling, geldt zowel voor het internationale beleid als voor het interne beleid, daar immers beide beleidsdimensies nauw met elkaar verbonden zijn. Structurele veranderingen zowel in Noord als in Zuid zullen nodig zijn, wil men echte ontwikkelingskansen geven aan de meest getroffen bevolkingsgroepen in de ontwikkelingslanden.

De UNDP stelt een ontwikkelingsconcept voor, dat de mensen in het centrum van het ontwikkelingsproces plaatst, economische groei niet als een doel maar als een middel beschouwt, de kansen van de toekomstige en huidige generaties vrijwaart en eerbied opbrengt voor de natuurlijke systemen waarvan alle leven afhangt.

1.2. De huidige Vlaamse initiatieven

In het raam van het algemene buitenlandse beleid heeft Vlaanderen de jongste jaren betrekkingen aangeknoopt met twee landen die een ontwikkeling "met twee snelheden" kennen, nl. **Zuid-Afrika** en **Chili**. Zoals uiteengezet in de beleidsbrief "Vlaanderen Internationaal 1995-1999" zijn de redenen voor een brede samenwerking met die landen zowel van geopolitieke, economisch-commerciële, culturele en sociale aard. Van bij het begin van de uitwerking van die samenwerking werd op een volwaardige manier aandacht gegeven aan voor de betrokken landen

ontwikkelingsrelevante initiatieven. Het gaat zowel om "directe samenwerking" (bv. taalfacilitering en onderwijs in Zuid-Afrika, leefmilieu in Chili) als om "indirecte samenwerking".

In 1996 en 1997 financierde de Vlaamse regering samenwerkings- en ontwikkelingsprojecten in Chili ten belope van ca. 62 miljoen frank. Het gaat daarbij enerzijds om samenwerkingsprojecten in het raam van de uitvoering van het kaderverdrag van 1995, zoals het project "Vicaria de la Esperanza Joven" ten gunste van straatkinderen in de volksbuurten van Santiago, of het Aquafin-Emos-project met betrekking tot de informatisering van het rioleringsstelsel in Santiago. Anderzijds werden ook door NGO's uitgevoerde projecten gefinancierd, zoals een vormingsprogramma voor de Chileense Inefos-vakbond, het project "Vormingscentrum voor schrijnwerkers en loodgieters voor kinderen met licht neurologische handicaps" in Viña del Mar, of het opbouwproject San Luis Maipù.

De Vlaamse regering financierde in 1996 projecten inzake duurzame ontwikkeling met en in Zuid-Afrika voor een totaal bedrag van 90 miljoen BEF. Op de begroting 1997 werd daartoe 140 miljoen BEF gereserveerd. De sectoren gezondheidszorg, onderwijs en KMO-opleiding stonden vooraan, tezamen met enkele opvallende projecten zoals rond burgerrechtencentra, de samenwerking met de Zuid-Afrikaanse Waarheidscommissie en het Taalfaciliteringsprogramma.

Alhoewel de Vlaamse regering tot op heden geen omvattend beleid van "directe en indirecte samenwerking" met landen in ontwikkeling heeft gevoerd (wat logisch is, gelet op de nog steeds substantiële federale bevoegdheid), incorporeerde zij dus steeds doelstellingen van solidariteit en duurzame ontwikkeling in haar samenwerkingsbeleid dat zij wenst uit te bouwen op basis van een echt partnerschap met de betrokken landen.

Wel werd op 10 juni 1985 op initiatief van de minister bevoegd voor Volksgezondheid een samenwerkingsakkoord gesloten met **Senegal**. Dit akkoord had tot doel een project van eerste lijnsgezondheidszorg in Senegal te verwezenlijken. De uitvoering van dit project werd in een eerste fase toevertrouwd aan een speciaal daartoe opgerichte vzw, de Internationale Gezondheidssamenwerking van de Vlaamse Gemeenschap. Einde 1987 nam VVOB de behartiging van dit dossier over, en bleef er tot de einduitvoering verantwoordelijk voor. Het project werd in 1994 officieel aan de Senegalese overheden overgedragen.

In 1994 startte de Vlaamse minister bevoegd voor Volksgezondheid een initiatief tot ondersteuning van **vormingsprojecten voor hulpverleners aan gehandicapten in ontwikkelingslanden**. Voor dit éénmalige programma dat zijn uitvoering kent over verschillende jaren werd 98,1 miljoen BEF uitgetrokken.

In 1982 werd op initiatief van de toenmalige minister van Onderwijs (D. Coens) samen met leden van de Vlaamse Raad en met vertegenwoordigers van de vzw "Vlamingen in de Wereld" **VVOB** of de Vlaamse Vereniging voor Opleidingsprogramma's in het Buitenland opgericht. In 1989 werd de naam gewijzigd in "Vlaamse Vereniging voor Ontwikkelingssamenwerking en Technische Bijstand".

De vereniging heeft o.m. tot doel om opdrachten in de ontwikkelingslanden uit te voeren, haar toevertrouwd door de Vlaamse regering, door het ABOS of door andere overheidsinstanties. De opdrachten kunnen toegekend worden onder de vorm van samenwerkingsprojecten en technische bijstandsprogramma's. Het onderwijs blijft verreweg het belangrijkste werkterrein. Voor de universitaire samenwerking werkt VVOB nauw samen met de VLIR. De VVOB richt haar activiteiten vooral op de zogenaamde concentratielanden; dit zijn de landen die in het federale ontwikkelingsbeleid en in het Vlaamse buitenlandse beleid prioritaire steun en aandacht krijgen (Botswana, Chili, China, Ecuador, Kenya, Nicaragua, Suriname, Thailand, Vietnam, Zambia, Zimbabwe en Zuid-Afrika).

De Vlaamse regering draagt jaarlijks bij in de financiering van het **College voor de Ontwikkelingslanden** in Antwerpen. Deze bijdrage is bestemd voor het verzorgen van postacademische vorming, het verrichten van wetenschappelijk onderzoek en de wetenschappelijke dienstverlening in de publieke administratie en in het beheer van de ontwikkelingslanden. In 1993 werd de bijdrage vastgesteld op 33,5 miljoen frank; deze bijdrage wordt jaarlijks aangepast volgens een formule bepaald in het Besluit van de Vlaamse regering van 22 december 1993.

De vzw "Flanders International Technical Agency" of **FITA** groepeerde de Vlaamse overheid en de Vlaamse bedrijven om in andere landen en regio's mee te werken aan de uitbouw van een degelijke infrastructuur voor een functionele mobiliteit en een leefbaar milieu. Een aantal projecten en programma's worden met federale en/of Vlaamse medefinanciering gerealiseerd in ontwikkelingslanden.

Niet alleen in haar bilateraal samenwerkingsbeleid maar ook in haar **multilateraal beleid** besteedt de Vlaamse regering uitdrukkelijk aandacht aan samenwerkingsinitiatieven met landen in ontwikkeling. Binnen multilaterale organisaties wordt immers know-how opgebouwd waaraan omzeggens in alle landen, welke ook hun graad van ontwikkeling is, een grote behoefte bestaat. Vlaanderen kan hiermee een meerwaarde geven aan eigen initiatieven in landen in ontwikkeling.

Belangrijk daarbij is dat bij het opzetten van concrete samenwerkingsprojecten een werkelijk partnerschap tot stand komt tussen Vlaanderen als donor en aanbrengrer van expertise, de betrokken internationale organisatie en het partnerland. Dit is de enige manier om kwaliteitsvolle projecten te realiseren met positieve duurzame effecten voor en in het partnerland. Dit gebeurde reeds in Zuid-Afrika waarvoor drie projecten worden gefinancierd in samenwerking met de IAO. Ze hebben betrekking op de vorming van opleiders in de overheidssector, de vorming van managers voor het Zuid-Afrikaanse departement arbeid en op een opleiding "omgaan met diversiteit" voor managers. Vlaamse technische partners zijn de algemene coördinatiecel van de veranderingsprocessen in het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, VDAB en VKW.

Vanuit deze filosofie werd op 2 oktober 1997 een algemeen samenwerkingsakkoord gesloten met de **Internationale Arbeidsorganisatie (IAO)**. Een eerste concrete programmatie voor de komende drie jaren stelt projecten in het vooruitzicht in Palestina (organisatie en beheer van werknemersorganisaties), Vietnam (oprichting van een vormings- en adviescentrum voor KMO's aan de universiteit van Ho Chi Minh

Stad) en in Chili (opleidingsprogramma voor consultants inzake bedrijfsbeheer en permanente begeleiding van KMO's).

Vlaanderen is samen met de VLIR ook actief in het **Unitwin**-initiatief van de Unesco. Dit initiatief beoogt de internationale universitaire samenwerking met universiteiten uit Derde Wereldlanden omtrent duurzame ontwikkeling te bevorderen.

Een nieuw en origineel aandachtspunt in het Vlaamse beleid is de bevordering van de financiële coöperatie met landen in ontwikkeling. De ontwikkeling van KMO's in Derde Wereldlanden wordt vaak belemmerd door het ontbreken van aangepaste financiering: onvoldoende startkapitaal hypothekeert vaak de groeiemoeilijkheden van deze ondernemingen, lokaal bancair krediet is moeilijk te verkrijgen of enkel tegen zware terugbetalingsvoorwaarden.

Met het besluit van 22 december 1994 tot regeling van de erkenning van ontwikkelingsfondsen en ontwikkelingsprojecten en de waarborgverlening aan erkende ontwikkelingsfondsen wil de Vlaamse regering deze financiële handicaps helpen beperken. In 1997 werd aan twee projecten van erkende ontwikkelingsfondsen (in Peru en in Chili) een gewestwaarborg toegekend van respectievelijk 50 miljoen en 2 miljoen BEF.

Alhoewel educatie en sensibilisering activiteiten zijn die bij uitstek aansluiten bij de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van Vlaanderen, heeft de Vlaamse overheid tot nog toe alleen op ad hoc basis initiatieven ondersteund. Er dient vastgesteld dat de federale overheid de jongste jaren stelselmatig de budgetten voor educatie en sensibilisering heeft verhoogd en nieuwe eigen initiatieven heeft gelanceerd.

Sinds 1992 wordt in de Vlaamse begroting ook een krediet voor **noodhulp** ingeschreven. Normaler wijze bedraagt het 10 miljoen frank. Dit bedrag werd in 1992 uitzonderlijk verhoogd tot 107 miljoen frank, om tegemoet te komen aan de noden in Somalië en in het voormalige Joegoslavië.

2. Doelstellingen en beginselen van een Vlaams beleid ter bevordering van de duurzame ontwikkeling in de wereld

2.1. Doelstellingen

De kernvraag is of men door een eigen, nieuw Vlaams initiatief inzake ontwikkelingssamenwerking bij groepen en instellingen de creativiteit en inventiviteit kan stimuleren en een Vlaams élan kan bewerkstelligen voor een eigen Vlaams ontwikkelingsbeleid, dat tegelijkertijd beantwoordt aan de behoeften van de ontwikkelingslanden en aan de verwachtingen in Vlaanderen.

Het Algemeen Vlaams Beraad van 27 april 1987 stelde de volgende doelstellingen voor ontwikkelingssamenwerking voorop:

" Ontwikkelingssamenwerking moet gericht zijn op het bevorderen van ontwikkeling: een proces van economische en sociale verandering waarbij werkgelegenheid en koopkracht ontstaat, nuttige producten en diensten voor de bevrediging van menselijke behoeften worden voortgebracht en waarbij de ontwikkelingskansen van de zwakste groepen worden bevorderd. Een hoger niveau van economische activiteit is daarbij onmisbaar maar ontwikkeling is meer dan economische groei alleen; opdat de groei duurzaam zou zijn, moet rekening gehouden worden met de ecologische evenwichten.

En daarnaast moet ontwikkeling ook gericht zijn op de niet-materiële behoeften van de mens, zoals de behoeften aan veiligheid en zekerheid, aan persoonlijke ontplooiing en participatie aan de besluitvorming op alle niveau's van de samenleving."

Deze door het Algemeen Vlaams Beraad geformuleerde doelstellingen schrijven zich volledig in de Europese beleidsdoelstellingen en sluiten ook nauw aan bij de IAO-basisbehoeftenstrategie en bij het "Human development Report" van de UNDP: "Sustainable human development is pro-people, pro-nature, pro-jobs and pro-woman".

Op basis hiervan worden de volgende doelstellingen voor een Vlaams ontwikkelingsbeleid voorgesteld:

de bevordering van een op de mens georiënteerde ontwikkeling, d.w.z. een proces van economische en sociale verandering waarbij:

1. werkgelegenheid en koopkracht ontstaat;
2. nuttige diensten en producten voor de bevrediging van de menselijke behoeften worden voortgebracht;
3. de ontwikkelingskansen van de zwakste groepen worden bevorderd;
4. rekening wordt gehouden met de ecologische evenwichten;
5. structuren en sociaal-economische organisaties als intermediaire instanties het ontwikkelingsproces mogelijk maken en rechtvaardiger doen verlopen. Volgens het Algemeen Vlaams Beraad moet "het bevorderen van deze structuren die in Vlaanderen sterk ontwikkeld zijn en medebepalend zijn voor de aard van de samenleving, zeker een prioriteit zijn voor de Vlaamse Gemeenschap".

Een Vlaams ontwikkelingsbeleid moet eveneens tot doel hebben de Vlaamse bevolking effectief bewust te maken van de diep ingrijpende en nieuwe interdependentie tussen de landen en de bevolking in het noordelijke en zuidelijke halfrond en van de samenhang van de grote problemen van deze tijd en dus van het beleid. Het ontwikkelingsprobleem is geen probleem van de ontwikkelingslanden alleen; het is een vraagstuk van de hele wereldgemeenschap; het onderstelt bijgevolg veranderingen en structuurwijzigingen zowel in het Noorden als in het Zuiden. Vorming en sensibilisering sluiten daarenboven direct aan bij de Vlaamse bevoegdheden.

2.2. *Beginnelsen*

Het Vlaamse beleid dient gebaseerd te zijn op een aantal basisbeginselen die het kader kunnen scheppen voor een vernieuwde en originele aanpak van de duurzame ontwikkeling.

Het Vlaamse beleid mag **geen eenvoudige doublure** of kopie zijn van het Belgische ontwikkelingsbeleid; in de huidige constitutionele stand van zaken zou dit de Belgische en de Vlaamse acties compliceren en ondoorzichtig maken. Overigens zou de geloofwaardigheid van het Vlaamse beleid hiermee niet gediend zijn.

Het Vlaamse beleid mag **niet tegengesteld, niet concurrentieel** zijn aan het federale beleid, maar kan steunend op de eigen bevoegdheden het federale beleid wel **aanvullen**. Een nieuwe aanpak van een Vlaams ontwikkelingsbeleid moet dan ook een surplus, een meerwaarde aan de bestaande ontwikkelingsinspanningen bezorgen. Het moet een dynamiek, een nieuw élan verzekeren aan de gedachte dat Vlaanderen met de pas verworven autonomie vanuit de eigen cultuurgemeenschap als echte evenwaardige partner met andere cultuurgemeenschappen in ontwikkelingslanden wil samenwerken.

De Vlaamse ontwikkelingsbijdrage dient te vertrekken van de **noden en behoeften** van de bevolking in de ontwikkelingslanden.

Het Vlaamse ontwikkelingsbeleid dient een **geïntegreerd** en **coherent** beleid te zijn, waarbij alle aspecten en sectoren worden betrokken en de coherentie tussen het beleid in de verschillende sectoren en zijn gevolgen voor de (relaties met de) ontwikkelingslanden in overweging worden genomen.

Het Vlaamse beleid dient te vertrekken van de sterke punten, de **troeven van Vlaanderen**. We denken hier in het bijzonder aan:

- een sterk uitgebouwde KMO-sector, waarin een rijke ervaring aan organisatie en management aanwezig is; dit is volgens het Algemeen Vlaams Beraad een sterke troef voor een aangepaste ontwikkelingssamenwerking vanuit Vlaanderen: "Vooraf in de Derde Wereldlanden die aan het begin staan van hun industriële ontwikkeling is de promotie van de kleine ambachtelijke onderneming of coöperatie levensnoodzakelijk voor een evenwichtige ontwikkeling; de KMO's kunnen een bijzondere rol vervullen door de overdracht van beheerstechnieken en aangepaste technologie.";
- sterk uitgebouwde en gemotiveerde NGO's die al jarenlang ervaring hebben op het vlak van informatie, sensibilisatie en de uitvoering van projecten en programma's;
- de research van universiteiten, hogescholen en ondernemingen, die ontwikkelingsrelevant kan worden ingezet;
- een kwalitatief sterk onderwijs- en vormingsmodel voor jongeren, werknemers en zelfstandigen;

- het sociaal-economisch overlegmodel dat een voorbeeldfunctie kan hebben in die ontwikkelingslanden waar de reeds bereikte ontwikkeling de invoering van een dergelijk overlegmodel mogelijk maakt;
- de organisatie van coöperatieven en andere bewegingen die aan de basis de gedachte van "self-reliance" vorm kunnen geven.

Het Vlaamse beleid dient vorm te krijgen in een **meerjarenperspectief**, via een geleidelijke en progressieve aanpak en in een permanente dialoog met de Vlaamse Raad, de Vlaamse NGO's, de Vlaamse sociale partners en de Vlaamse universiteiten. Hierbij zullen de mogelijkheden van een toekomstige communautarisering van de nu federaal georganiseerde ontwikkelingssamenwerking ook in beschouwing genomen worden.

Het Vlaamse ontwikkelingsbeleid moet een **inclusief beleid** zijn.

3. Voorstellen van Vlaamse initiatieven ter bevordering van de duurzame ontwikkeling in de wereld

3.1. Inleiding

Voorgesteld wordt het Vlaamse beleid ter bevordering van de duurzame ontwikkeling in de huidige constitutionele stand van zaken stap voor stap uit te bouwen vanuit de eigen bevoegdheden van Vlaanderen en niet vanuit een algemeen theoretisch kader. Dergelijke pragmatische aanpak biedt de beste garanties voor een complementaire en kwaliteitsvolle verhoging vanuit Vlaanderen van de ontwikkelingsinspanningen. Daarnaast heeft zij het voordeel meer en beter te kunnen inspelen op de behoeften en wensen van de partners, omdat het internationale beleid van Vlaanderen gestoeld is op de partnerschapsidee of de beschikbaarheid om samen met anderen te werken aan de verwezenlijking van gemeenschappelijk afgesproken doelstellingen.

Dit Vlaamse "samenwerkingsbeleid" zou aldus geconcentreerd kunnen worden op volgende domeinen:

1. de algemene **bilaterale samenwerking** met een aantal prioritaire partnerlanden in ontwikkeling;
2. **financiële coöperatie**;
3. de inbreng van Vlaamse expertise en financiële middelen in **multilaterale** programma's van de IAO en de Unesco;
4. **"duurzame ontwikkeling"**;
5. **educatie** en sensibilisering.

De Vlaamse regering besteedt in het raam van haar internationale samenwerking ook aandacht aan de **universitaire samenwerking** met landen in ontwikkeling wil

besteden. Het overgrote deel van deze middelen gaat nu naar instellingen in de landen die voor deze sector van internationale samenwerking als prioritair worden beschouwd, met name Zuid-Afrika (54,3 %), China (25,7 %) en Vietnam (13,6 %). Deze beleidsoptie wordt ook in de toekomst voortgezet.

Vermits de universitaire samenwerking tot de exclusieve verantwoordelijkheid van de Gemeenschappen behoort, is het niet langer te verantwoorden dat de federale overheid in hoofde van de minister bevoegd voor “ontwikkelingssamenwerking” terzake zelfstandig een eigen beleid uittekent. Daarenboven is de huidige verdeling van de federale kredieten tussen Vlaamse en Franstalige universiteiten op basis van 50%-50% achterhaald en onrechtvaardig. In het raam van de uitbouw van het Vlaams samenwerkingsbeleid met landen in ontwikkeling is het derhalve vanzelfsprekend dat de federale kredieten voor universitaire ontwikkelingssamenwerking onmiddellijk worden overgeheveld naar Vlaanderen volgens de algemene verdeelsleutel geldend voor de onderwijsuitgaven.

De Vlaamse regering zal ook beroep doen op wetenschappelijk onderzoek voor de voorbereiding en de ondersteuning van haar beleid.

Tenslotte zal de Vlaamse regering blijvende aandacht hebben voor dringende en acute humanitaire problemen in de wereld. Noodhulp blijkt helaas vandaag één van de dringendste prioriteiten in onze solidariteit te zijn geworden. Noodhulp moet evenwel steeds als uitzonderlijk beschouwd worden en mag nooit een geïntegreerde en duurzame aanpak van de ontwikkeling verdringen.

3.2. Samenwerkingsbeleid met derde landen

Zoals reeds eerder gezegd heeft de Vlaamse regering samenwerkingsverdragen en -akkoorden gesloten met landen die ook een belangrijke ontwikkelingsdynamiek kennen. Dit betekent dat de afgesproken samenwerking ook betrekking heeft op sectoren die cruciaal zijn voor de ontwikkeling in die landen: bv.

- Zuid-Afrika: de belangrijkste samenwerkingsvelden zijn economie en landbouw, met prioritaire aandacht voor de KMO's; huisvesting; onderwijs; gezondheids- en gehandicaptenzorg; meertaligheid en tenslotte democratisering, sociaal overleg en conflictbestrijding. Binnen al deze sectoren staat de *capacity building* (training, vorming) centraal ;
- Chili: de samenwerking is hoofdzakelijk geconcentreerd rond leefmilieu en infrastructuur; armoedebestrijding, welzijns- en gehandicaptenzorg; economie (KMO en bosbouw) en democratisering. Ook hier gaat veel aandacht naar vorming van kaders en andere verantwoordelijken;
- China: samenwerking op het vlak van onderwijs via VVOB, gericht op het verhogen van het onderwijsdeskundig potentieel van de onderwijsinstellingen; 4 sectoren komen aan bod: het basisonderwijs, het technisch en beroepsonderwijs, de lerarenopleiding en de opleiding van hogere technische kaders.

De concrete initiatieven die in dit kader tot standkomen, worden uitgevoerd door de regering en/of door derden. Dit betekent dat er in het huidige Vlaamse samenwerkingsbeleid geen strikt onderscheid gemaakt wordt tussen de zogenaamde directe en indirecte samenwerking. Het belangrijkste is dat ook in Vlaanderen de krachten gebundeld worden om op vraag van de partners in de landen in ontwikkeling en met hun volle akkoord initiatieven op te zetten. Het Vlaamse beleid is dus eerder vraaggedreven dan aanbodgedreven.

Dit blijkt o.m. uit de criteria die gehanteerd worden voor de medefinanciering van projecten:

1. de mate waarin de projecten bijdragen aan de maatschappelijke opbouw, en de economische, sociale en culturele ontwikkeling van het betrokken land;
2. de mate waarin de uitvoering van de projecten op korte termijn ten goede komt aan de bevolking en meer bepaald aan de beoogde doelgroepen;
3. de demonstratie- en pilootwaarde van het project en het multiplicatoreffect van de voorgestelde activiteiten;
4. het perspectief dat zelfs een kortlopende samenwerking biedt op de autonome voortzetting van de initiatieven door de lokale partners;
5. de beschikbaarheid van Vlaamse expertise.

Essentieel is dus dat de partner uit het Derde Wereldland een gelijkwaardige inbreng heeft in de conceptie en uitvoering van het project of programma, dat dient te kaderen in de reële ontwikkelingsbehoeften en -prioriteiten van het betrokken land. Er wordt de voorkeur gegeven aan acties, projecten en programma's die een interdisciplinaire of een geïntegreerde benadering van de ontwikkeling vooropstellen en die ook kaderen in een meerjarenplanning.

Vanaf 1998 zullen de Vlaamse initiatieven ter bevordering van duurzame ontwikkeling kunnen uitgebouwd worden door middel van projecten die over een langere termijn gepland en uitgevoerd worden, via de invoering van gesplitste kredieten op de begroting. Daarnaast ligt het voor de hand dat de beschikbare middelen zullen gefocust worden én op de landen en regio's die onze bevoorrechte partners zijn én op die domeinen waarop Vlaanderen expertise en know how heeft opgebouwd (gezondheidszorg, welzijn, onderwijs, taalonderricht, emancipatie, democratiseringsprocessen, KMO's en leefmilieu).

3.3 Financiële coöperatie

Het wordt nu algemeen aanvaard dat ook in minder ontwikkelde economieën kleine en middelgrote ondernemingen een centrale rol kunnen spelen. Zij kunnen "the missing middle" die in heel wat ontwikkelingslanden bestaat, opvullen en op die wijze de evolutie naar een duale maatschappij keren. Een gelijkaardige rol hebben de KMO's in de industrielanden gespeeld en spelen zij vandaag nog steeds.

Vanuit het oogpunt van een evenwichtige ontwikkeling van de samenleving hebben KMO's een bijzondere betekenis, of het nu gaat om bedrijven uit de formele of uit de informele economische sector. KMO's hebben immers een daadwerkelijke economi-

sche, sociale en politieke impact. En tegelijkertijd houden zij rekening met de culturele context waarin zij hun activiteiten ontplooiën:

- KMO's zijn arbeidsintensief en ze gebruiken grondstoffen en technieken die passen in de lokale situatie;
- KMO's mobiliseren eigen en familiaal spaargeld voor productieve doeleinden;
- KMO's staan dicht bij de mensen en kunnen goed inspelen op de bestaande koopkracht, hoe beperkt die ook moge wezen; ze leveren producten en diensten die aan reële behoeftes beantwoorden van de meerderheid van de bevolking;
- het zelfstandig ondernemerschap stimuleert de eigen verantwoordelijkheid, creativiteit en talenten en draagt aldus bij tot de persoonlijke en sociale ontplooiing.

Dit blijkt o.m. :

1. de mate waarin deze bijdragen aan de maatschappelijke wederopbouw en de economische, sociale en culturele ontwikkeling van het betrokken land;
2. de mate waarin de uitvoering van de projecten op korte termijn ten goede komt aan de bevolking en meer bepaald aan de beoogde doelgroepen;
3. de demonstratie- en pilootwaarde van het project en het multiplicatoreffect van de voorgestelde activiteiten;
4. het perspectief dat zelfs een kortlopende samenwerking biedt op autonome voortzetting van de initiatieven door de lokale partners;
5. de beschikbaarheid van Vlaamse (universitaire en andere) expertise.

Zoals reeds gezegd, de ontwikkeling van kleine en middelgrote bedrijven in Derde Wereldlanden wordt o.a. bemoeilijkt door het ontbreken van aangepaste financiering. Het is daarom zinvol en wenselijk dat de Vlaamse regering niet-gouvernementele initiatieven ondersteunt, die deze financiële handicaps kunnen helpen wegwerken.

Vlaamse ontwikkelingsorganisaties wensen de eigen financiële middelen samen te brengen in speciale fondsen die kleinschalige sociaal-economische projecten en investeringen in de landen in ontwikkeling kunnen stimuleren. De Vlaamse regering ondersteunt deze aanpak door rechtstreeks te participeren in de ontwikkelingsfondsen of door het verlenen van de gewestwaarborg ten voordele van ontwikkelingsfondsen die participaties nemen in ontwikkelingsrelevante projecten die sociaal-economisch, ecologisch en cultureel verantwoord zijn, of die hen leningen en kredietlijnen of garanties verstrekken.

De maximale omloop van de uitstaande verbintenissen in het kader van de waarborgverlening is decretaal bepaald op 200 miljoen BEF. Jaarlijks wordt op de begroting een bedrag van 10 miljoen BEF ingeschreven dat moet dienen voor de dekking van de eventueel uitgewonnen borgen.

De tussenkomst van de Vlaamse regering kan slechts gebeuren voor zover de ontwikkelingsfondsen en de ontwikkelingsprojecten door haar erkend zijn. Een adviescommissie bestaande uit 5 leden (3 aangeduid door de regering, 1 door de administratie Buitenlands Beleid en 1 door VVOB) brengt terzake advies uit.

Om erkend te kunnen worden, moet het ontwikkelingsfonds medeopgericht zijn door een Vlaamse ontwikkelingsorganisatie die reeds vijf jaar actief is. Het fonds moet beschikken over een eigen vermogen van minimaal 5 miljoen BEF of over een borgstelling van 10 miljoen BEF. Het is de taak van de adviescommissie na te gaan of aan deze voorwaarden is voldaan.

Elk erkend ontwikkelingsfonds heeft het recht projecten voor co-financiering in te dienen. De adviescommissie toetst de voorstellen aan de drie criteria die in het besluit van de Vlaamse regering van 22 december zijn vastgelegd, m.n.:

- het project moet aan een levensvatbare kleine lokale onderneming de mogelijkheid bieden om te groeien, of moet aan lokale KMO-ondersteunende organisaties en instellingen de kans geven om via financiële samenwerking hun dienstverlening en ondersteuning van KMO's verder uit te bouwen en te verstevigen;
- het ontwikkelingsfonds moet rechtstreeks of onrechtstreeks via een partner of een lokale vertegenwoordiger, kunnen instaan voor de opvolging van het project;
- het ontwikkelingsfonds moet een duidelijke behoefte aan investeringen of werkingskapitaal voor het project aantonen.

Daarnaast heeft de adviescommissie ook oog voor de financieringsstructuur waarin de gewestwaarborg ter sprake komt, en met name of aan de krediettechnische voorwaarden is voldaan: bv. duurtijd van min. drie en max. tien jaar

In elk geval moet ernaar gestreefd worden om zo marktconform mogelijk te werken, om geen nieuwe afhankelijkheden te scheppen. De projecten en investeringen zullen moeten beantwoorden aan rentabiliteitscriteria. Dit kan een zware hypotheek leggen op de financiële mogelijkheden van de ontwikkelingsorganisaties, die hun middelen moeten verzamelen bij de Vlaamse bevolking. De waarborgverlening door het Vlaamse Gewest zal aldus de Vlaamse NGO's kunnen stimuleren in de economische sfeer actief te worden.

3.4. Multilaterale programma's

Met de ervaring die via internationale organisaties wordt opgebouwd en via de expertise die aldus wordt aangeboden op specifieke terreinen en in specifieke landen, wil Vlaanderen ook in de multilaterale samenwerking een bescheiden maar reële rol spelen ter bevordering van de ontwikkeling, ook en zelfs in de eerste plaats in organisaties die de klassieke ontwikkelingssamenwerking niet als uitdrukkelijke opdracht hebben (zoals het UNDP).

In het raam van het reeds genoemde samenwerkingsakkoord met de IAO lopen al projecten in Zuid-Afrika en zijn nieuwe projecten in voorbereiding voor Chili (opleidingsprogramma voor consulenten inzake bedrijfsbeheer en permanente

begeleiding van KMO's), Vietnam (oprichting van een vormings- en adviescentrum voor KMO's) en Palestina (organisatie en beheer van de werknemersorganisaties).

De onderhandelingen over een gelijkaardig algemeen samenwerkingsakkoord met de UNESCO werden inmiddels afgerond. De ondertekening van dit akkoord zal in de eerste helft van 1998 plaatsvinden. In het raam van dit akkoord zijn twee prioritaire projecten in voorbereiding in enerzijds Palestina (steun bij het opzetten van een centrum voor waterbeheer) en in Zuidelijk Afrika (opzetten van een netwerk tussen verschillende centra voor hydrologisch onderzoek).

Vlaanderen zal in 1998 in samenwerking met de United Nations University (UNU) in Tokyo een multidisciplinair opleidingsprogramma i.v.m. bio-diversiteit ondersteunen. Het gaat om een opleidingsprogramma voor studenten uit landen in ontwikkeling. Aan de basis van dit initiatief ligt een samenwerkingsakkoord tussen de UNU, de Vlaamse regering en de Universiteit Gent, met een looptijd van 5 jaar. De Vlaamse overheid brengt een financiering ten belope van 40 miljoen BEF in.

3.5. *Duurzame ontwikkeling*

De conferentie van de Verenigde Naties inzake Leefmilieu en Ontwikkeling van 1992 in Rio de Janeiro wordt algemeen beschouwd als een mijlpaal voor wat betreft de multilaterale samenwerking op het vlak van leefmilieu en duurzame ontwikkeling. De algemene erkenning van de grotere verantwoordelijkheid van de geïndustrialiseerde landen op het vlak van de aantasting van het leefmilieu en de erkenning van de noodzaak aan financiële en technologische middelen voor landen in ontwikkeling heeft met zich meegebracht dat leefmilieu en de hiermee verbonden (ontwikkelings)samenwerking op multilateraal niveau zijn opgegaan in de ruimere synthese van "duurzame ontwikkeling". Het participeren in multilaterale samenwerking op het vlak van duurzame ontwikkeling dient dan ook deels als "ontwikkelingssamenwerking" beschouwd te worden.

De conferentie van Rio werd niet enkel richtinggevend voor internationale ontwikkelingen op milieuvlak, maar diende ook als leidraad voor het door de Vlaamse regering goedgekeurde milieubeleidsplan. Hierin wordt vrij ruim aandacht besteed aan de internationale samenwerking.

De grensoverschrijdende onderwerpen waarnaar volgens MINA 2 prioritaire aandacht dient uit te gaan en waarvoor internationale samenwerking noodzakelijk is, zijn verandering van klimaat door het broeikaseffect, verdunning van de ozonlaag, verzuring, luchtkwaliteit, waterbeheer, bio-diversiteit, duurzaam beheer van bossen, afvalbeheer, gevaarlijke afvalstoffen en verdroging. Ook de uitbouw van een ontwikkelingscomponent en de financiering van een internationaal leefmilieubeleid worden in dit milieubeleidsplan reeds aangekondigd.

Vlaanderen besteedt trouwens in zijn algemene bilaterale samenwerkingsverdragen met derde landen een grote aandacht aan leefmilieu. Dit geldt zeker voor de landen uit Centraal- en Oost-Europa maar ook voor Chili en voor Zuid-Afrika. Volgend jaar zal

met dat laatste land een speciaal leefmilieusamenwerkingsprogramma gesloten worden.

De uitwerking van het luik "duurzame ontwikkeling" op multilateraal vlak stoot helaas op een aantal belangrijke hinderpalen, ingevolge het ontbreken van een duidelijke bevoegdheidsafbakening en concrete afspraken tussen de federale overheid en de gewesten.

Vlaanderen is partij bij tal van leefmilieuverdragen; in de meeste gevallen gaat het hier om gemengde verdragen. België dient in uitvoering hiervan bijdragen te betalen. De leefmilieuverdragen hebben vaak ook een ontwikkelingscomponent en voor de uitvoering van sommige verdragen kan beroep gedaan worden op het "Global Environmental Facility" (GEF). Dit is een multilateraal financieel mechanisme dat activiteiten, programma's en projecten sponsort die betrekking op bio-diversiteit, klimaatsverandering, internationale wateren en de ozonlaag. Ook woestijnvorming en ontbossing kunnen in aanmerking komen. Het GEF wordt gezamenlijk geïmplementeerd door het UNDP, UNEP (het leefmilieuprogramma van de VN) en de Wereldbank. België dat door ABOS vertegenwoordigd wordt, neemt 1,68% van het GEF Trust Fund voor zijn rekening. Doordat er geen verdeelsleutel werd afgesproken tussen de federale overheid en de gewesten noch middelen werden overgedragen, doet zich dus een discrepantie voor tussen enerzijds de bevoegdheidsverdeling (grotendeels gewestelijk) en de financiering (federaal). Dit is geen transparante en gezonde situatie, die bovendien aan de federale overheid de mogelijkheid geeft om via haar zogenaamde coördinerende rol rechtstreeks op het milieubevoegdheidsdomein van de gewesten te treden.

Mede in het raam van de besprekingen rond de verdere staatshervorming zal moeten onderzocht worden welke de beste weg is om ook vanuit Vlaanderen op een substantiële manier bij te dragen aan de multilaterale programma's voor duurzame

ontwikkeling. De OESO gaat ervan uit dat "leefmilieu" een volwaardig onderdeel moet zijn van het ontwikkelingsbeleid. Landen als Nederland en Duitsland getroosten zich terzake omvangrijke inspanningen ! Nederland stelt bv. expliciet als doelstelling van het ontwikkelingsbeleid om 0,1% van het BNP te bestemmen voor internationaal natuur- en milieubeleid. Voor 1996 bedroegen deze milieu-uitgaven 530 miljoen gulden, ofwel 0,08% van het BNP. Voor 1998 is 757 miljoen gulden begroot.

3.6. *Educatie*

Hoe langer hoe meer wordt het duidelijk dat de ontwikkelingseducatie en de verspreiding van objectieve informatie over de verschillende aspecten van de ontwikkelingsproblematiek een belangrijke kern vormen van het ontwikkelingsvraagstuk. Immers een juist inzicht in de complexiteit van de ontwikkelingsproblematiek en zijn samenhang met andere beleidsvelden zijn essentieel om een effectief ontwikkelingsbeleid te kunnen voeren. Daarnaast moet dit beleid ook ten volle kunnen rekenen op de steun van de publieke opinie, zo niet is het geen lang leven beschoren.

Vlaanderen heeft steeds een traditie van sterke betrokkenheid met het lot van de bevolkingen in minder ontwikkelde gebieden gekend. De talrijke missionarissen en coöperanten zijn er het levende bewijs van. Helaas gaan vandaag ook stemmen op om zich niet meer in te zetten voor "ontwikkelingssamenwerking": "het zou verloren moeite zijn en de problemen bij ons zijn veel dringender". "Ontwikkelingssamenwerking" wordt niet meer ervaren als een unieke nieuwe vorm van internationale toenadering, als een enorme uitdaging en een kans tot wereldwijde groei.

Als de Vlaamse regering start met een eigen "samenwerkingsbeleid", dan dient zij ook middelen voor acties inzake informatie en educatie op haar begroting uit te trekken. Alleen op die manier kan haar beleid een duurzame democratische grondslag verwerven.

In Vlaanderen leeft een sterke vraag om de ontwikkelingseducatie in het onderwijs meer op het voorplan te brengen. Deze vraag sluit trouwens rechtstreeks aan bij de eigen bevoegdheid inzake onderwijs en jeugd.

De Vlaamse regering wil daarom samen met de NGO's een specifiek Vlaams beleidsplan voor ontwikkelingseducatie tot stand laten komen. Uitgangspunten van dit plan zijn:

- een regionaal verlengstuk geven aan centraal georganiseerde acties;
- complementaire acties mogelijk maken t.a.v. federaal gesubsidieerde initiatieven, inz. met het oog op kwaliteitsverbetering;
- innovatieve acties mogelijk maken;
- de NGO's worden maximaal ingeschakeld in de educatie-initiatieven;
- financiële responsabilisering van de NGO's en van de lokale overheden via een eigen bijdrage.

Het ligt in de bedoeling vanaf 1998 met Coprogram werk te maken van:

- de coördinatie van het overleg tussen NGO's, het onderwijs en het sociaal-cultureel werk ten einde te komen tot een betere afstemming van vraag en aanbod;
- de uitbouw van de centrale van de educatiematerialen en de regionale spreiding van dit materiaal via ontleningspunten naar diverse educatieve actoren in Vlaanderen;
- een eerste onderzoek i.v.m. de gehanteerde educatieve methodieken in de NGO-sector - inz. van de residentiële inleefateliers - in het perspectief van een algemene kwaliteitsverbetering van het educatiewerk.

De federale overheid heeft de jongste jaren een "expansief" informatie- en educatiebeleid uitgebouwd. Het nieuwe KB van 18 juli 1997 betreffende de erkenning en subsidiëring van niet-gouvernementele ontwikkelingsorganisaties en van hun federaties voorziet uitdrukkelijk in de medefinanciering van programma's inzake "educatie" die een zeer ruime definitie krijgt: "het methodisch geheel van educatieve activiteiten dat gericht is op het informeren, sensibiliseren en vormen van de bevolking in België of van afgebakende groepen van deze bevolking in verband met ontwikkelingssamenwerking en internationale betrekkingen. Het gaat onder meer over bewegingswerk met een gedecentraliseerde structuur, animatie- en vormingswerk, inleefruimtes met een uitgewerkt educatief programma, creatie van educatief materiaal en productie van tijdschriften en publicaties. Deze educatieve activiteiten lopen

volgens geëigende methoden en hebben tot doel de bewustwording en het engagement van de bevolking ten voordele van de ontwikkelingssamenwerking te verdiepen;”.

Dit KB en recente initiatieven van de federale overheid houden te weinig rekening met de in Vlaanderen aanwezige vraag om via het onderwijs ontwikkelingseducatie en -sensibilisering te bevorderen. Om deze reden en omwille van de Vlaamse grondbevoegdheid inzake onderwijs en jeugd moet de federale overheid haar “zelfstandig” educatiebeleid in overleg met alle betrokken partners afbouwen. Zo zal op Vlaams niveau stap voor stap werk kunnen gemaakt worden van een volwaardig educatiebeleid, waarvan de vanaf 1998 geprojecteerde samenwerking met Coprogram de eerste aanzet zal vormen.

Er zal verder steun worden verleend aan de uitbouw van IPS-Vlaanderen, een persagentschap gespecialiseerd in nieuws gebracht door journalisten uit landen in ontwikkeling.

Andere interessante innovatieve initiatieven die blijvende aandacht verdienen, zijn o.m. de cursus intercultureel management van de Katholieke Hogeschool Mechelen en de werkzaamheden van het Platform Handicap & Ontwikkelingssamenwerking (P.H.O.S.).

4. Beleidsorientaties op meer lange termijn

4.1. Bilaterale samenwerking

Het lijkt zinvol dat in Vlaanderen met alle verantwoordelijken werk wordt gemaakt van een ernstige reflectie over de prioritaire landen en regio's waarmee mede in het licht van de verruimde internationale bevoegdheden en in afwachting van een "communautarisering" van de "ontwikkelingssamenwerking" op termijn een duurzame partnerschapsrelatie ter bevordering van de ontwikkeling kan aangegaan worden. Het uitbouwen van een duurzaam samenwerkingsbeleid met een aantal landen in ontwikkeling vereist immers een gedegen voorbereiding en een goede kennis van de betrokken landen zelf. Daarenboven is de huidige situatie van federale en Vlaamse akkoorden met landen in ontwikkeling niet bevorderlijk voor de transparantie, de effectiviteit en de efficiëntie van het beleid.

De Vlaamse regering heeft met een aantal landen in ontwikkeling speciale relaties via met hen gesloten verdragen en akkoorden. Het meest bekend zijn de "culturele akkoorden" die destijds door de Belgische regering werden gesloten. Van de 47 culturele akkoorden zijn er 23 die met een land werden aangegaan dat behoort tot de groep "ontwikkelingslanden". De meeste van die akkoorden werden in de jaren '60 en '70 gesloten met landen die meestal sinds geruime tijd de politieke onafhankelijkheid hadden verworven.

Met landen die in de jaren '60 of '70 onafhankelijk werden, sloot de nationale regering van haar kant samenwerkings- of ontwikkelingsakkoorden, die de "hulpverlening en de samenwerking tot ontwikkeling" van die landen als doelstelling hadden. De uitvoering van deze akkoorden en het sluiten van nieuwe dergelijke akkoorden is exclusief federaal gebleven.

Op 10 juli 1991 keurde de Vlaamse Raad een resolutie goed betreffende de internationale culturele samenwerking en de politiek van de culturele akkoorden als een instrument van een dergelijk beleid. De Vlaamse Raad was van oordeel dat de 47 gesloten culturele akkoorden grondig moesten geëvalueerd worden en geheroriënteerd. Volgens de Raad konden sommige bestaande akkoorden worden opgeheven en eventueel nieuwe akkoorden worden gesloten.

De Vlaamse Raad was verder van oordeel dat de culturele akkoorden een belangrijk en efficiënt instrument zijn voor de organisatie en uitbouw van de internationale culturele samenwerking. Hierbij werden wel een aantal voorwaarden opgesomd. De Raad gaf omstandig de doelstellingen van de culturele akkoorden aan:

1. het ontwikkelen van onderwijs, wetenschap en cultuur in ruime zin d.m.v. internationale contacten en door het scheppen en ontwikkelen van wegen en instrumenten die dergelijke contacten mogelijk maken;
2. het bekend maken van onze eigen taal en cultuur in het buitenland;
3. het bevorderen van Vlaanderens participatie aan het wereldgebeuren door het organiseren en ondersteunen van Vlaamse wetenschappelijke en culturele activiteiten in het buitenland;
4. het opnemen van de eigen taak o.m. op het stuk van informatie en sensibilisering inzake ontwikkelingssamenwerking;
5. het bevorderen van beter begrip en goede verstandhouding tussen mensen, bevolkingsgroepen en volken."

Uit deze opsomming blijkt duidelijk dat de Vlaamse Raad in de omschrijving van de doelstellingen een verband legde tussen de ontwikkelingssamenwerking en de culturele akkoorden, door o.a. de informatie en sensibilisering inzake ontwikkelingssamenwerking te koppelen aan het sluiten van culturele akkoorden met de ontwikkelingslanden. Van de andere kant is het merkwaardig dat in dezelfde resolutie nadrukkelijk werd gesteld dat "de culturele akkoorden inhoudelijk beperkt moeten blijven tot cultuur en onderwijs". Ook werd aangegeven dat de concrete invulling van werkprogramma's afgestemd moet worden op de specifieke mogelijkheden en verlangens of behoeften van het partnerland of de partnerregio.

De resolutie van de Vlaamse Raad dateert van voor de jongste staatshervorming, waarbij Vlaanderen een volwaardige internationale bevoegdheid heeft verkregen voor alle domeinen waarvoor het "binnenlands" bevoegd is. De vraag stelt zich dus of in de toekomst het instrument van de culturele akkoorden niet herdacht moet worden in het licht van de verruimde internationale bevoegdheden van Vlaanderen, ook wat meer bepaald de samenwerking met landen in ontwikkeling betreft.

In het Belgische beleid werd en wordt traditioneel een onderscheid gemaakt tussen enerzijds de "ontwikkelingssamenwerking" en anderzijds de "internationale culturele samenwerking". Met de staatshervorming van 1993 bestaat althans op intern juridisch

vlak geen reden meer om dit onderscheid zonder meer te handhaven. Daarenboven kan men dit onderscheid ook in vraag stellen vanuit een globale visie op ontwikkeling, daar ontwikkeling alles te maken heeft met zingeving, participatie en zelfs emancipatie - aangelegenheden die essentieel zijn in cultuur en onderwijs.

Ook in de Conventie van Lomé is een belangrijk luik inzake culturele en sociale samenwerking opgenomen. De overeenkomstsluitende partijen zijn de overtuiging toegedaan dat de ontplooiing van het menselijk potentieel en de vrije ontwikkeling van de culturele identiteit van de ACS-landen noodzakelijke voorwaarden zijn voor het welslagen van toekomstige samenwerking.

Gelet op de volwaardige internationale bevoegdheden van Vlaanderen en in het perspectief van het tot stand brengen van een coherente beleidsvisie op de bijdrage van Vlaanderen aan de ontwikkeling, dienen de Vlaamse regering en de Vlaamse Raad - in overleg met de NGO's, de universiteiten en de sociale partners - zich te bezinnen over de vraag of het wenselijk zou zijn met een aantal selectief gekozen ontwikkelingslanden globale samenwerkingsakkoorden aan te gaan voor alle domeinen waarvoor Vlaanderen bevoegd is. Indien het antwoord op deze vraag bevestigend zou zijn, dan dient ook over de uitvoering van deze beleidsoptie in de tijd nagedacht te worden, in het bijzonder of dit beleid voor of na een "communautarisering" van de bevoegdheden inzake "ontwikkelingssamenwerking" zou moeten plaatsvinden. In deze oefening dient het belang van de landen in ontwikkeling voorop te staan.

Het uitwerken van een dergelijke globale en coherente aanpak kan een aantal voordelen bieden:

1. Vlaanderen zet zijn ruime internationale bevoegdheden om in concrete partnerschappen te voordele van duurzame ontwikkeling;
2. de ontwikkelingsinspanningen worden geconcentreerd op een aantal landen, waarmee Vlaanderen geprivilegieerde relaties wil en kan aangaan;
3. er wordt multisectorieel gewerkt en de samenwerkingsdomeinen kunnen gemoduleerd worden in functie van de noden van het partnerland en de eigen mogelijkheden van Vlaanderen;
4. er wordt in een lange termijn perspectief gewerkt.

In afwachting van meer duidelijkheid tussen de federale en de deelstaatverantwoordelijkheden is het noodzakelijk dat Vlaanderen betrokken wordt bij de werking van de federale ontwikkelingsakkoorden met die landen waarmee Vlaanderen eigen akkoorden en/of samenwerkingsprogramma's lopen heeft of geïnteresseerd is om een samenwerking mee te beginnen.

4.2. *De samenwerking in het raam van de Europese Unie en het Verdrag van Lomé*

De Europese Unie is één van de belangrijkste initiatiefnemers ter wereld voor ontwikkelingssamenwerking. Het Europese beleid heeft vooral vorm gekregen in de opeenvolgende Conventies van Lomé met de Afrikaanse, Caraïben en Stille Oceaan

landen (ACS). Op 15 december 1989 werd in de Togolese hoofdstad de vierde conventie in de rij ondertekend, nu met een geldigheidsduur van 10 jaar. Ze trad in werking op 1 september 1991, na ook te zijn goedgekeurd door de Vlaamse Raad.

De ontwikkelingsprojecten in de diverse ACS-landen worden gefinancierd via het Europees Ontwikkelingsfonds. Het ABOS is verantwoordelijk voor de jaarlijkse Belgische bijdrage, die bijna 3 miljard BEF of 3,96% bedraagt van het totale fonds.

Origineel en specifiek aan de Conventie van Lomé IV zijn o.m. de bepalingen inzake sociale en culturele samenwerking. In dit verband worden een aantal nieuwe elementen voor een ontwikkelingsaanpak geformuleerd, zoals:

- het begrip "interculturele dialoog", gericht op de verdieping van de kennis en een beter begrip van de culturen van de participanten;
- meer aandacht voor de participatie van de bevolking vanaf de eerste fase van de projecten en programma's; deze moeten zo worden ontworpen en opgezet dat alle hindernissen op het vlak van de taal, onderwijs, en cultuur verdwijnen;
- de expliciete vermelding van het probleem "demografie", dat in algemene zin en in nauwe samenhang met de volksgezondheid, de situatie van de vrouw, het milieu en het onderwijs wordt benaderd;
- uitbreiding van de preventie in de gezondheidssector om financiële en levensvatbare gezondheidsdiensten uit te bouwen, die cultureel toegankelijk zijn;
- de verbetering van de status van de vrouw om haar als gelijkwaardige partner met de man in het productie- en ontwikkelingsproces te laten deelnemen;
- het belang van de audiovisuele samenwerking.

De Conventie van Lomé heeft ook bijgedragen tot de bevordering van de oprichting van kleine en middelgrote ondernemingen in de ACS-landen via de werking van het Industrieel Ontwikkelingscentrum (IOC), dat joint-ventures aanmoedigt.

Vlaanderen heeft tot nu toe niet op een systematische manier de werkzaamheden van de Conventie van Lomé opgevolgd. Nochtans dienen zich hier concrete mogelijkheden aan voor een eigen Vlaamse inbreng.

De onderhandelingen over een nieuwe ACS-conventie bieden een uitstekende gelegenheid om een concrete inbreng van Vlaanderen niet alleen in de totstandkoming van het akkoord maar ook nadien in zijn uitvoering te bewerkstelligen.

4.3. Multilaterale samenwerking

De Verenigde Naties en zijn gespecialiseerde instellingen hebben talrijke ontwikkelingsprogramma's lopen. ABOS staat in voor de verzekering van de Belgische (financiële) deelname hieraan. Vlaanderen van zijn kant heeft een zeer goede relatie opgebouwd met de Internationale Arbeidsorganisatie, waarvan de werkzaamheden zich ook richten op ontwikkelingslanden. Met de Unesco wil Vlaanderen eenzelfde relatie uitbouwen.

De Vlaamse regering neemt zich voor een inventaris te maken van de bestaande multilaterale ontwikkelingssamenwerkingsprogramma's en van de mogelijkheden voor een Vlaamse deelname hieraan. Zij wil hierover ook een overleg met de federale overheid, om op een coherente manier de Vlaamse en federale inspanningen op elkaar te kunnen afstemmen.

Internationale organisaties nemen vaak beslissingen of keuren programma's goed, die belangrijke implicaties hebben voor de ontwikkeling in de wereld en die betrekking hebben op de bevoegdheden van Vlaanderen; de Conferentie van Rio van 1992 en de GATT-akkoorden in het raam van de Uruguay-ronde zijn er de meest sprekende voorbeelden van. De bijzondere wet van 5 mei 1993 betreffende de internationale bevoegdheden van de Gemeenschappen en de Gewesten laat toe dat deze laatste wat hun bevoegdheden betreft, volwaardig deelnemen aan de besluitvorming in de internationale organisaties.

Vlaanderen zal dus ook wat de ontwikkelingsrelevante aangelegenheden betreft, eigen kennis en standpunten dienaangaande moeten opbouwen en uitwerken. Ook zal Vlaanderen bij de eigen bevoegdheidsuitoefening ten volle rekening moeten houden met de multilaterale beslissingen en programma's die mede gericht zijn op het bevorderen van de duurzame ontwikkeling. Dit vereist een grondig volgen in de inhoudelijk bevoegde departementen en openbare instellingen van de werkzaamheden van de internationale organisaties i.v.m. duurzame ontwikkeling, geschraagd door een sterke horizontale en interdepartementele aanpak georganiseerd door de administratie Buitenlands Beleid.

5. Organisatie van het Vlaamse samenwerkingsbeleid inzake duurzame ontwikkeling

- 5.1. Vlaanderen beschikt nog niet over een eigen departement of dienst belast met ontwikkelingssamenwerking. Dit is logisch, gezien dit domein een federale bevoegdheid is gebleven. Nochtans heeft Vlaanderen reeds eigen diensten die uit de aard van hun opdracht kennis en ervaring inzake samenwerking met landen in ontwikkeling kunnen voorleggen.

VVOB heeft terzake de grootste en langste ervaring. Indien de opgedane ervaring zich vooral situeert in het brede domein van het onderwijs, dan dient ook te worden opgemerkt dat VVOB met succes een project van eerste lijnsgezondheidszorg in Senegal heeft uitgevoerd. VVOB voert in opdracht van de Vlaamse regering nu ook meerdere projecten uit in Chili, Zuid-Afrika, China, Vietnam.

Ook de administratie Buitenlands Beleid heeft een eigen ervaring opgebouwd met het samenwerken met een aantal landen in ontwikkeling en met internationale organisaties.

De administratie Buitenlands Beleid en VVOB vormen eigenlijk de twee pijlers waarrond de toekomstige administratieve ondersteuning van het Vlaamse

ontwikkelingsbeleid kan uitgebouwd worden. Zij dienen allebei versterkt te worden zodat de administratie Buitenlands Beleid kan optreden ter voorbereiding en uitvoering van het beleid enerzijds, en VVOB als technisch uitvoeringsagentschap kan opereren anderzijds.

In het raam van de interdepartementale werkgroep "Buitenlands Beleid" wordt nu reeds in het ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en met een aantal openbare instellingen o.l.v. de administratie Buitenlands Beleid permanent informatie uitgewisseld en overlegd over internationale samenwerking op het vlak van duurzame ontwikkeling. Het is wenselijk dat dit overleg geïntensifieerd wordt en een volwaardige status krijgt om:

1. de verspreiding van alle relevante informatie m.b.t. duurzame ontwikkeling bij de bevoegde diensten te bevorderen;
2. de informatie over en de coördinatie van de verschillende initiatieven van de bevoegde diensten te bevorderen;
3. de nodige adviezen in te winnen m.b.t. de voor financiering ingediende projecten en programma's;
4. op een coherente manier verder uitwerking te geven aan de oriëntaties van deze beleidsbrief;
5. op een coherente manier in te staan voor de evaluatie van de onderscheiden initiatieven;
6. het overleg met de federale overheid voor te bereiden en op te volgen.

- 5.2. Zoals in de inleiding gesteld, zet deze beleidsbrief de eerste oriëntaties uit voor een eigen Vlaamse bijdrage aan de duurzame ontwikkeling. De Vlaamse regering wil een dialoog aangaan met de NGO's, de sociale partners en de Vlaamse universiteiten bij de verdere concretisering en evaluatie van haar initiatieven terzake.

De vorm waarin dit overleg zal plaatsvinden dient soepel te zijn, om een zo effectieve en niet-bureaucratische betrokkenheid te realiseren. De dialoog zou ook een tweerichtingsverkeer moeten zijn, waarin overheid en de andere partners op een open en constructieve manier samenwerken.

Het is belangrijk dat in Vlaanderen met alle verantwoordelijken en betrokkenen opnieuw grondig nagedacht wordt over de doelstellingen en instrumenten van de ontwikkelingssamenwerking. De dynamiek die hieruit kan ontstaan, kan bevruchtend werken voor de initiatieven van de overheid en een nieuw élan geven aan Vlaamse ontwikkelingsinitiatieven. De Vlaamse regering is bereid de organisatie van een Vlaams forum voor ontwikkelingssamenwerking, voorbereid en gedragen door de sector zelf, te helpen ondersteunen.

- 5.3. De Vlaamse regering wil dat ook een permanent en breed overleg tot stand komt met de federale overheid met het oog op een zo groot mogelijke afstemming en coherentie van de acties. De federale overheid en de Vlaamse regering zijn immers gelijkwaardige partners in de versterking van de inspanningen ten voordele van de ontwikkeling in de wereld.

Om die reden vraagt de Vlaamse regering de oprichting van een Interministeriële Conferentie "Internationale samenwerking en duurzame ontwikkeling".

- 5.4. In het raam van het beleidsvoorbereidend onderzoek wordt nadrukkelijk ruimte vrijgemaakt voor thema's i.v.m. internationale samenwerking, ontwikkeling en educatie. Zo zal in 1998 een vergelijkend onderzoek starten van het door andere landen/regio's gevoerde ontwikkelingsbeleid zoals Denemarken, Oostenrijk, Beieren en Québec.